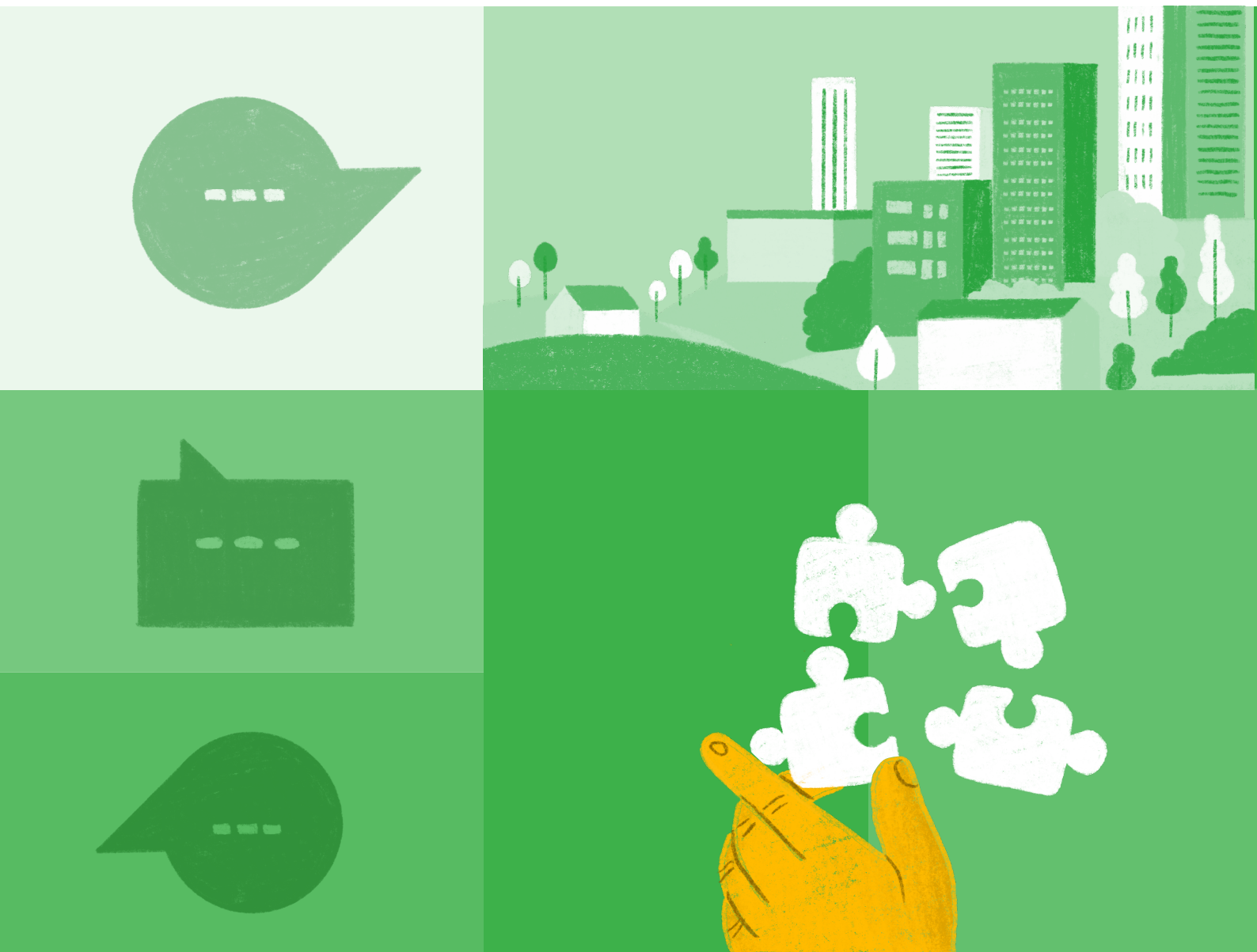

PËRPILIMI I VLERËSIMIT VULLNETAR LOKAL PËR MATJEN DHE KOMUNIKIMIN E PROGRESIT TË KOMUNAVE PËR ZBATIMIN E OZHQ-VE

Autor: INDEP

Edituar nga: Ekipi i INDEP

Programi: Zhvillim i Qëndrueshëm

Publikuar: Prill 2023

Dizajni: KUKU Creative

Zhvillimi i Qëndrueshëm
Sustainable Development

Instituti për Politika Zhvillimore – INDEP

Botim i Institutit për Politika Zhvillimore (INDEP). Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk guxon të riprodhohet, të ruhet në ndonjë sistem të të dhënave apo të transmetohet, në asnjë formë apo mënyrë, pa pëlqim paraprak nga botuesi. Botimi mund të shpërndalet në formë elektronike, por vetëm në tërësi dhe vetëm për qëllime jokomerciale.

Ky punim është publikuar me mbështetjen e Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH në emër të Ministrisë Federale Gjermane për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim (BMZ). Përmbajtja e këtij dokumenti, duke përfshirë opinionet e shprehura, përfaqësojnë opinionin e autorit(ve) dhe nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht qëndrimin e Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH apo Ministrisë Federale Gjermane për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim (BMZ).

Përmbajtja

I. Hyrje	4
II. Kuptimi i OZHQ-ve dhe VVL-ve për Komunitetet e Kosovës.....	5
III. Si mund ta përpilojnë një VVL komunitetet e Kosovës?.....	11
V. Angazhimi i palëve të interesuara në VVL-të në Kosovë	13
VI. Përfundime	15
V. Rekomandime.....	17

I. Hyrje

Objektivat e Kombeve të Bashkuara për Zhvillimin e Qëndrueshëm (OZHQ) ofrojnë një kornizë për vendet dhe komunitetet në mbarë botën që të punojnë drejt një të ardhmeje më të qëndrueshme dhe të barabartë. Kosova, edhe pse ende nuk është anëtare e OKB-së, është e përkushtuar për arritjen e këtyre synimeve deri në vitin 2030. Derisa OZHQ-të kanë shtrirje globale, ato duhet të zbatohen në nivel lokal dhe komunat kanë një rol kritik për të luajtur në këtë përpjekje.

Një mënyrë me të cilën komunat mund të vlerësojnë dhe raportojnë për progresin e tyre drejt OZHQ-ve është përmes Vlerësimit Vullnetar Lokal (VVL). VVL-të ofrojnë një mekanizëm për komunat që të vlerësojnë progresin e tyre, të identifikojnë fushat për përmirësim dhe të ndajnë sukseset dhe sfidat e tyre me palët e tjera të interesuara. Kjo analizë politikash përshkruan pse dhe si komunat e Kosovës mund të kryejnë VVL-të për të mbështetur përpjekjet e tyre për të arritur Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm.

Në nëntor të vitit 2022, Komuna e Vushtrrisë u bë komuna e parë në Kosovë që miratoi Vlerësimin Vullnetar Lokal për OZHQ-të. Përvoja e Komunës së Vushtrrisë mund të përsëritet në komunat e tjera të Kosovës dhe mësimet e nxjerra mund të jenë të paçmueshme për komunat e tjera në Kosovë që kërkojnë të kryejnë VVL-të e tyre. Përpjekja pioniere e Vushtrrisë ka demonstruar realizimin e kryerjes së VVL-ve në nivel komunal në Kosovë dhe ka dhënë një shembull pozitiv për të ndjekur të tjerët.

Një nga pikat kryesore nga përvoja e komunës së Vushtrrisë, është rëndësia e angazhimit të palëve të interesuara në procesin e VVL-ve. Vushtrria ka punuar ngushtë me organizatat e shoqërisë civile, grupet rinore dhe palët e tjera të interesuara për të mbledhur të dhëna dhe komente mbi VVL-në e saj. Kjo qasje bashkëpunuese ndihmoi në krijimin e një marrëveshje për procesin e VVL-ve dhe siguroi që raporti përfundimtar të pasqyronte një gamë të gjerë perspektivash dhe prioritetesh.

Kjo analizë synon të krijojë një udhëzues për komunat tjera dhe për politikëbërësit se si të hartohen VVL-të dhe të identifikojë hapat për një proces të suksesshëm të hartimi dhe monitorimit të vazhdueshëm. Fillon me një përmbledhje të OZHQ-ve dhe VVL-ve dhe rëndësisë së tyre për Kosovën. Më pas diskutojmë përfitimet e VVL-ve për komunat në Kosovë, dhe sfidat me të cilat mund të përballen me përpilimin e tyre. Më pas, ne ofrojmë një udhëzues të detajuar se si komunat e Kosovës mund të kryejnë një VVL, duke përfshirë komponentët kryesorë të një raporti të VVL dhe praktikat më të mira për kryerjen e një VVL-je. Ne gjithashtu theksojmë që mjetet dhe burimet e tjera janë në dispozicion për të mbështetur komunat e Kosovës në këtë përpjekje.

Së fundi, ne diskutojmë rëndësinë e përfshirjes të palëve të interesuara në VVL-të dhe ofrojmë strategji për angazhimin efektiv të palëve të interesuara. Punimi përfundon me një thirrje për veprim për komunat e Kosovës që të kryejnë VVL-të dhe një rikujtim të rolit kritik që luajnë qeveritë lokale në arritjen e OZHQ-ve.

II. Kuptimi i OZHQ-ve dhe VVL-ve për Komunitet e Kosovës

Kosova nuk është anëtare e Kombeve të Bashkuara. Pavarësisht kësaj, Kuvendi i Kosovës ka miratuar Deklaratën për Zhvillim të Qëndrueshëm duke marrë angazhime politike për zbatimin e Agjendës 2030. Këshilli për Zhvillim të Qëndrueshëm është themeluar në kuadër të Kuvendit dhe funksionon si organ koordinues dhe koordinues në hartimin e politikave.

Në janar 2018, Kuvendi i Kosovës ndërmori një hap të rëndësishëm drejt zhvillimit të qëndrueshëm duke miratuar Rezolutën nr. 06-R-001, e cila e angazhoi Kosovën në zbatimin e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ-të)¹ Kjo Rezolutë përfaqëson një moment historik të rëndësishëm për Kosovën pasi ofron një kornizë për veprim drejt zhvillimit të qëndrueshëm, duke përfshirë aspektet sociale, ekonomike dhe mjedisore.

Miratimi i OZHQ-ve pasqyron përkushtimin e qeverisë së Kosovës ndaj agjendës globale për zhvillimin e qëndrueshëm dhe thekson se e pranon nevojën për të punuar drejt arritjes së OZHQ-ve. Rezoluta gjithashtu demonstroi njohjen e Kosovës për rolin që luajnë qeveritë lokale në arritjen e zhvillimit të qëndrueshëm dhe thekson nevojën për angazhimin e tyre në zbatimin e OZHQ-ve. Me miratimin e OZHQ-ve, Kosova ka bërë një përkushtim të qartë për zhvillimin e qëndrueshëm dhe është përafshuar me agjendën globale për zhvillim të qëndrueshëm. Ky përkushtim ofron një mundësi për Kosovën që të punojë drejt një të ardhmeje më të qëndrueshme dhe të sigurojë që përfitimet e zhvillimit të qëndrueshëm të realizohen nga të gjithë qytetarët e saj Tani i takon qeverisë së Kosovës, komunave, shoqërisë civile dhe palëve të tjera të interesuara që të punojnë së bashku drejt realizimit të OZHQ-ve në Kosovë.

Për më tepër, Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (MSA) ndërmjet Kosovës dhe Bashkimit Evropian (BE) shërben si instrument vendimtar për promovimin e zhvillimit të qëndrueshëm në Kosovë. Marrëveshja, e cila ka hyrë në fuqi në prill të vitit 2016, synon forcimin e lidhjeve politike dhe ekonomike ndërmjet Kosovës dhe BE-së dhe përfshin dispozita që mbështesin zhvillimin e qëndrueshëm.

MSA-ja në mënyrë specifike i referohet rëndësisë së promovimit të zhvillimit të qëndrueshëm dhe thekson nevojën që Kosova të harmonizojë politikën e saj me standardet mjedisore dhe sociale të BE-së.² Marrëveshja gjithashtu njeh rëndësinë e OZHQ-ve dhe inkurajon Kosovën që të punojë drejt zbatimit të tyre.

¹ Republika e Kosovës, Kuvendi i Kosovës, (2018), Rezoluta nr. 06-R-001, në dispozicion në http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/2018_01_30_Rezoluta_06_R_001.pdf (e qasshme në mars, 2023)

² Republika e Kosovës, (2016), Ligji Nr. 05/L -069 për Ratifikimin e Marrëveshjes së Asociimit dhe Stabilizim ndërmjet Republikës së Kosovës, nga njëra anë, dhe Bashkimit Evropian dhe Komunitetit Evropian të Energjisë Atomike, në anën tjetër. anësore, në dispozicion në <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239> (e qasshme në mars, 2023)

Dispozita/Neni i Ligjit të Kosovës për Pushtetin Lokal	OZHQ-të përkatëse	Objektivat përkatëse të OZHQ-ve	Treguesit përkatës të OZHQ-ve
Neni 4: Parimet e Vetëqeverisjes Lokale	OZHQ 16: Paqe, drejtësi dhe institucione të forta	OZHQ 16.6 Të zhvillohen institucione efektive, të përgjegjshme dhe transparente në të gjitha nivelet.	OZHQ 16.6.1: Shpenzimet primare të qeverisë në raport me buxhetin fillestar të miratuar, sipas sektorëve (ose sipas kodeve buxhetore ose të ngjashme)
Kreu III: Kompetencat e Komunave	OZHQ 11: Qytete dhe komunitete të qëndrueshme	OZHQ 11.3 Deri në vitin 2030, të përmirësohet urbanizimi gjithëpërfshirës dhe i qëndrueshëm dhe kapaciteti për plani-kimin dhe menaxhimin e vendbanimeve të integruara dhe të qëndrueshme në të gjitha vendet	OZHQ 11.3.2: Përqindja e qyteteve me pjesëmarrje të drejtpërdrejtë të shoqërisë civile në planifikimin dhe menaxhimin urban që funksionojnë rregullisht dhe në mënyrë demokratike
Shërbimet Publike, nenet 25	OZHQ 3: Shendet dhe mirëqënie	OZHQ 3.8 Arritja e mbulimit shëndetësor universal	OZHQ 3.8.1: Mbulimi i shërbimeve thelbësore shëndetësore (përcaktuar si mbulimi mesatar i shërbimeve thelbësore bazuar në ndërhyrjet gjurmuese që përfshijnë shëndetin riprodhues, të nënës, të porsalindurit dhe fëmijës, sëmundjet infektive, sëmundjet jo të transmetueshme dhe kapacitetin dhe aksesin e shërbimit, midis popullatës së përgjithshme dhe më të pafavorizuar)
Shërbimet Arsimore, Neni 17	OZHQ 4: Edukim Cilësor	OZHQ 4.5: Deri më 2030, të eliminohen pabarazitë gjinore në arsim dhe të sigurohet qasje e barabartë në të gjitha nivelet e arsimit dhe aftësimin profesional për personat në nevojë, përfshirë personat me aftësi të ku-zuara dhe njerëzit dhe fëmijët e rrezikuar.	OZHQ 4.5.1: Indekset e barazisë (femra/mashkull, rurale/urbane, kuintili i pasurisë së poshtme/lartë dhe të tjerë si statusi i aftësisë së kufizuar, popujt indigjenë dhe të prekur nga konflikti, pasi të dhënat bëhen të disponueshme) për të gjithë treguesit e arsimit në këtë listë që mund të ndahen

Shërbimet e Mirëqenies Sociale Neni 17	OZHQ 1: Pa varfëri	Deri në vitin 2030, të zvogëlohet për të paktën gjysmën e përqindjes së burrave, grave dhe fëmijëve nga të gjithë moshat që jetojnë në varfëri dhe në të gjitha dimensionet e saj.	OZHQ 1.3.1: Përqindja e popullsisë së mbuluar nga katet/sistemet e mbrojtjes sociale, sipas gjinisë, fëmijët e dalluar, personat e papunë, personat e moshuar, personat me aftësi të kufizuara, gratë shtatzëna, të porsalindurit, viktimat e lëndimeve në punë dhe të varfërit dhe të pambrojturit
Mbrojtja e mjedisit Neni 17	OZHQ 13: Ndryshime Klimatike	OZHQ 13.1: Forcimi i rezistencës dhe aftësive adaptuese ndaj rreziqeve dhe fatkeqësive natyrore që lidhen me klimën në të gjitha vendet	OZHQ 13.1.2: Numri i vendeve që kanë komunikuar forcimin e ngritjes së kapaciteteve institucionale, sistematike dhe individuale për të zbatuar përshtatjen, zbutjen dhe transferimin e teknologjisë dhe veprimet e zhvillimit
Promovimi i zhvillimit shoqëror Neni 17	OZHQ 10: Mundësi të barabarta	OZHQ 10.2: Deri në vitin 2030 të fuqizohet dhe promovohet përfshirja sociale, ekonomike dhe politike e të gjithëve, pavarësisht moshës, gjinisë, aftësive, racës, etnisë, origjinës, fesë apo statusit ekonomik	OZHQ 10.2.1: Përqindja e njerëzve që jetojnë nën 50 për qind të të ardhurave mesatare, sipas moshës, gjinisë dhe personave me aftësi të kufizuara
Promovimi i zhvillimit kulturor dhe turistik Neni 17	OZHQ 8: Punë e denjë dhe rritje ekonomike	OZHQ 8.9: Deri më 2030, të hartohen dhe zbatohen politika për të promovuar turizmin e qëndrueshëm që krijon vende pune dhe promovon kulturën dhe produktet vendore.	OZHQ 8.9.1: PBB-ja direkte e turizmit në raport me PBB-në totale dhe në normën e rritjes
Promovimi i bujqësisë, pylltarisë dhe zhvillimit rural Neni 18	OZHQ 2: Zero Uri, OZHQ 8 Punë e denjë dhe rritje ekonomike	OZHQ 2.3: Deri në vitin 2030, të dyfishohet produktiviteti bujqësor dhe të ardhurat e prodhuesve të ushqimit në shkallë të vogël, veçanërisht grave, popujve autoktonë, fermerëve familjarë, blegtorëve dhe peshkatarëve, duke përfshirë aksesin e sigurt dhe të	OZHQ 2.3.1: Vëllimi i prodhimit për njësi të punës sipas klasave të madhësisë së ndërmarrjes bujqësore/baritore/pyjore

		barabartë në tokë, burime dhe inpute të tjera prodhuese, njohuri, shërbime financiare, tregjet dhe mundësitë për shtim të vlerës dhe punësim jo fermer	
Pjesëmarrja e grave në pushtetin vendor Neni 19	OZHQ 5: Barazia Gjinore	OZHQ 5.5: Sigurimi i pjesëmarrjes së plotë dhe mundësive të barabarta në vendimmarrje në jetën politike, ekonomike dhe publike	OZHQ 5.5.1: Gruaja ne pozitë qeveritare
Pjesëmarrja e pakicave në pushtetin vendor Neni 19	OZHQ 10: Mundësi të barabarta	OZHQ 10.7: Të lehtësohet migrimi dhe lëvizja e rregullt, e sigurt përfshirë përmes zbatimit të politikave të plani-kuara dhe të menaxhuara mirë të migrimit.	OZHQ 10.7.1: Kostoja e rekrutimit e përballuar nga punonjësi si pjesë e të ardhurave vjetore të fituara ne destinacion. "
Bashkëpunimi me shoqërinë civile dhe aktorë të tjerë Neni 68	OZHQ 17: Partneriteti per Objektivat	OZHQ 17.16 Të rritet bashkëpunimin rajonal dhe ndërkombëtar dhe të rritet hyrja në shkencë, teknologji dhe inovacion dhe të përmirësohen ndarjen e njohurive me terma të rënë dakord reciprokisht, përfshirë përmes koordinimit të përmirësuar midis mekanizmave ekzistues, veçanërisht në nivelin e Kombeve të Bashkuara dhe përmes një mekanizmi lehtësues global të teknologjisë.	OZHQ 17.16.1: Numri i marrëveshjeve dhe programeve të bashkëpunimit në shkencë dhe/ose teknologji ndërmjet vendeve, sipas llojit të bashkëpunimit.

Mbikëqyrja e administratës komunale Neni 75	OZHQ 16: Paqe, drejtësi dhe instuticione stabile	OZHQ 16.6: Të zhvillohen institucione efektive, të përgjegjshme dhe transparente në të gjitha nivelet.	OZHQ 16.6.2: Përqindja e popullsisë së kënaqur me përvojën e fundit të shërbimeve publike
Pjesëmarrja e qytetarëve në vendimmarrjen e pushtetit vendor Neni 68	OZHQ 16: Paqe, drejtësi dhe instuticione stabile	OZHQ 16.7 Të sigurohet vendimmarrje e përgjegjshme, gjithëpërfshirëse, pjesëmarrëse dhe përfaqësuese në të gjitha institucionet	OZHQ 16.7.2: Përqindja e popullsisë që beson se vendimmarrja është gjithëpërfshirëse dhe e përgjegjshme, sipas gjinisë, moshës, aftësisë së kufizuar dhe grupit të popullsisë.
E drejta për informacion Neni 68	OZHQ 16: Paqe, drejtësi dhe instuticione stabile	OZHQ 16.10: Të sigurohet qasja e publikut në informacion dhe mbrojtja e lirive themelore, në përputhje me legjislacionin kombëtar dhe marrëveshjet ndërkombëtar	OZHQ 16.10.2: Numri i vendeve që miratojnë dhe zbatojnë garanci kushtetuese, statutore dhe/ose të politikave për aksesin publik në informacion

Bazuar në analizën e kryer nga autori, është evidente se një pjesë e konsiderueshme e OZHQ-ve, synimeve dhe treguesve janë drejtpërdrejt ose pjesërisht relevante me dispozitat e Ligjit të Kosovës për Vetëqeverisje.³ Në mënyrë të veçantë, autori zbuloi se 76.47% e të gjitha OZHQ-ve përkatëse, 15.98% e të gjitha objektivave përkatëse të OZHQ-ve dhe 10.82% e të gjithë treguesve përkatës të OZHQ -ve kanë një lidhje të drejtpërdrejtë ose të pjesëshme me Ligjin për Vetëqeverisjen. Përveç ligjit bazë për vetëqeverisjen lokale, ligjet horizontale dhe sektoriale që rregullojnë fusha të veçanta u japin komunave kompetenca. Për shembull, bazuar në Ligjin për Energjinë, komunat kanë një numër të caktuar kompetencash sa i përket planifikimit të ujit.

³ Republika e Kosovës, (2008), Ligji Nr. 03/L-04 për Vetëqeverisjen Lokale, në dispozicion në <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2530> (qasur në mars, 2023)

Kjo gjetje thekson rëndësinë e harmonizimit të politikave dhe strategjive lokale me kornizën e OZHQ -ve, veçanërisht në kontekstin e përpjekjeve të Kosovës për decentralizimin. Ligji për Vetëqeverisjen u jep komunave kompetenca dhe përgjegjësi të rëndësishme, duke u ofruar atyre një mundësi unike për të kontribuar në arritjen e OZHQ-ve në nivel lokal. Duke përdorur kompetencat e tyre dhe duke i përafruar politikat e tyre me kornizën e OZHQ-ve, komunat në Kosovë mund të kontribuojnë në zhvillimin e qëndrueshëm dhe të përmirësojnë mirëqenien e komuniteteve të tyre.

Prandaj, është thelbësore që komunat të marrin parasysh OZHQ-të dhe treguesit e tyre përkatës gjatë zhvillimit të politikave dhe strategjive lokale. Përveç kësaj, është e rëndësishme që qeveria dhe palët e tjera të interesuara të mbështesin komunat në këtë përpjekje duke ofruar burimet e nevojshme dhe asistencën teknike për të mundësuar zbatimin efektiv të OZHQ-ve në nivel lokal.

III. Si mund ta përpilojnë një VVL komunitat e Kosovës?

Është thelbësore të lokalizohen Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) për t'i zbatuar dhe arritur ato në mënyrë efektive. Komunitat mund të ndërmarrin tre hapa kyç për të arritur këtë qëllim. Së pari, ata duhet të krijojnë një ekip komunal të VLR-së, të udhëhequr nga një figurë e lartë politike dhe që përbëhet nga të gjitha departamentet brenda komunës. Ky ekip do të jetë përgjegjës për kryerjen e një VVL-je të progresit të komunës drejt OZHQ-ve, duke nënvizuar fushat e suksesit dhe identifikimin e sfidave që kërkojnë vëmendje. Hapi i dytë përfshin rishikimin e politikave ekzistuese, veçanërisht Planin Zhvillimor Komunal (PZHK), i cili përshkruan strategjitë dhe prioritetet zhvillimore të komunës. Duke integruar OZHQ-të në PZHK, komunitat mund të sigurojnë që OZHQ-të të mos trajtohen si një grup prioritetesh shtesë, por të integrohen në agjendën e përgjithshme të zhvillimit të komunës.

Së fundi, komunitat duhet të identifikojnë OZHQ-të më të rëndësishme që përputhen me prioritetet dhe kontekstin e tyre të zhvillimit. Kjo përfshin një analizë të kujdesshme të OZHQ-ve dhe objektivave të tyre, duke marrë parasysh nevojat specifike, sfidat dhe mundësitë e komunës. Duke identifikuar OZHQ-të më të rëndësishme, komunitat mund të përqendrojnë përpjekjet dhe burimet e tyre në fushat ku mund të kenë ndikimin më të madh dhe të kontribuojnë në arritjen e OZHQ-ve në nivel lokal.

Lokalizimi i Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) kërkon angazhimin dhe mbështetjen e plotë të udhëheqjes së komunës.⁴ Kjo është arsyeja pse është e rëndësishme që ekipi komunal i VLR-së të udhëhiqet nga vetë kryetari i bashkisë ose nënkryetari i bashkisë. Kryetari i Komunës është figura më e lartë politike në komunë dhe është përgjegjës për përcaktimin e agjendës dhe prioritetëve zhvillimore. Duke udhëhequr ekipin e VVL-së, Kryetari i Komunës mund të sigurojë që OZHQ-të të integrohen në strategjinë e përgjithshme të zhvillimit të bashkisë dhe se përparimit drejt OZHQ-ve i jepet prioriteti më i lartë. Shembulli i Komunës së Vushtrrisë, ku nënkryetari i komunës udhëhoqi ekipin e VVL-së është një ilustrim i mirë i rëndësisë së lidhshimit në lokalizimin e OZHQ-ve. Nënkryetari i komunës së Vushtrrisë ishte në gjendje të bashkonte departamente dhe aktorë të ndryshëm, duke siguruar pjesëmarrjen dhe angazhimin e tyre aktiv në procesin e VVL-së. Duke marrë pronësinë e procesit të VVL-së, nënkryetari i komunës ishte në gjendje të gjeneronte vullnet politik dhe vrull për lokalizimin e OZHQ-ve në komunën e Vushtrrisë.⁵ Kjo rezultoi në zhvillimin e një raporti gjithëpërfshirës të VVL-ve që ofroi njohuri të vlefshme për statusin e OZHQ-ve në komunë dhe identifikoi fushat prioritare për veprim.

⁴ Kombet e Bashkuara, (2020), Elementet Udhëzuese Globale për Rishikimet Vullnetare Lokale (VLR) të zbatimit të OZHQ, në dispozicion në https://sdgs.un.org/sites/default/files/2020-10/GlobalGuidingElementsforVLRs_FINAL.pdf (qasur në mars, 2023).

⁵ Intervistë e INDEP-it me anëtarë të ekipit komunal të Vushtrrisë për hartimin e VVL-së.

ANGAZHIMI DHE PËRFSHIRËSIA E AKTERËVE

Vlerësimi është një tjetër element kyç i procesit VVL-ve: Hapi i parë është vlerësimi i situatës aktuale dhe identifikimi i fushave kryesore që duhet të adresohen. Kjo do të përfshijë vlerësimin e nivelit aktual të progresit të komunës drejt Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm dhe identifikimin e ndonjë mangësie apo sfide që duhet të adresohet. Pasi të ketë përfunduar ky vlerësim, komuan duhet të zhvillojnë një kornizë për VVL-të. Kjo kornizë duhet të përshkruajë qëllimin dhe objektivat e VVL-së, si dhe treguesit kryesorë të performancës që do të përdoren për të matur progresin drejt OZHQ-ve.

Hapi tjetër në procesin e hartimit të VVL-ve është mbledhja e të dhënave. Ky është një hap kritik që përfshin mbledhjen dhe analizimin e të dhënave mbi progresin e komunës drejt OZHQ-ve. Mbledhja e të dhënave duhet të jetë gjithëpërfshirëse, duke marrë parasysh nevojat dhe perspektivat e të gjitha palëve të interesuara, përfshirë grupet e marginalizuara dhe të cenueshme. Rishikimi dhe finalizimi i të dhënave është hapi i fundit. Mbajtja e konsultimeve dhe punëtorive është gjithashtu shumë e rëndësishme për pjesën e finalizimit.

Një pamje skematike e hapave është dhënë në pjesën e sipërme.

V. Angazhimi i palëve të interesuara në VVL-të në Kosovë

Rëndësia e gjithëpërfshirjes dhe parimit “Mos e le askënd prapa” lënia e askujt prapa në procesin e hartimit të VVL-ve nuk mund të mbivlerësohet. VVL duhet të jetë një proces bashkëpunues dhe gjithëpërfshirës që angazhon të gjithë aktorët përkatës, duke përfshirë grupet e pambrojtura dhe pakicave në komunë. Gjithëpërfshirja siguron që VVL të pasqyrojë me saktësi nevojat, prioritetet dhe perspektivat e të gjithë anëtarëve të komunitetit, veçanërisht të atyre që shpesh janë të përjashtuar ose të nënvlersuar. Kjo mund të ndihmojë në identifikimin e boshllëqeve dhe sfidave në zbatimin e OZHQ-ve dhe të sigurojë që askush të mos mbetet prapa në ndjekjen e zhvillimit të qëndrueshëm.

Gjithëpërfshirja gjithashtu ndihmon në ndërtimin e pronësisë dhe mbështetjes për procesin VVL-ve dhe rezultatet e tij. Kur palët e interesuara përfshihen në procesin e hartimit, ata kanë më shumë gjasa të marrin pronësinë e VVL-së dhe rekomandimeve të saj dhe të mbështesin zbatimin e tyre. Kjo mund të çojë në rritjen e bashkëpunimit dhe partneritetit ndërmjet palëve të interesuara, si dhe rritjen e llogaridhënies dhe transparencës në zbatimin e OZHQ-ve. Përveç kësaj, duke mos lënë askënd pas, komunat mund të sigurojnë që VVL të kontribuojë në arritjen e OZHQ-ve në një mënyrë që të jetë e barabartë dhe e qëndrueshme për të gjithë anëtarët e komunitetit.

Një hartë e akterëve relevantë/ palëve të interesuara është një hap vendimtar në procesin e hartimit të Vlerësimit Vullnetar Lokal (VVL) pasi ndihmon në identifikimin dhe angazhimin me të gjitha palët përkatëse. Palët e interesuara mund të përfshijnë anëtarët e komunitetit, organizatat e shoqërisë civile, agjencitë qeveritare, akterët e sektorit privat dhe të tjerë që kanë interes ose janë të prekur nga agjenda zhvillimore e komunës. Duke përcaktuar grupet e ndryshme të interesit dhe interesat e tyre, komunat mund të sigurojnë që VVL-ja e tyre të jetë gjithëpërfshirëse dhe përfaqësuese e të gjithë zërave, jo vetëm atyre të qeverisë apo grupeve dominuese.

Për të bërë një hartë të akterëve relevantë, komunat mund të përdorin një tabelë që identifikon palët e interesuara bazuar në nivelin e tyre të interesit dhe ndikimit në procesin e VVL. Tabela mund të ndahet në katër kuadrate, me grupet e interesuara të kategorizuara si interes i lartë/ndikim i lartë, interes i lartë/ndikim i ulët, interes i ulët/ndikim i lartë dhe interes i ulët/ndikim i ulët. Kjo u mundëson komunave të kenë prioritet angazhimin me palët e interesuara që kanë interesin dhe ndikimin më të lartë, duke siguruar gjithashtu që zërat e atyre me interes ose ndikim më të ulët të mos anashkalojnë.

Grupet e interesuara	Niveli i ndikimit	Niveli i interesit	Forma e kontaktit
Qeveria kombëtare	I lartë	I lartë	
Pushteti lokal	I lartë	I lartë	
Organizatata e shoqërisë civile	Mesatar	I lartë	
Sektori Privat	Mesatar	Mesatar	
Organizata Ndërkombëtare	I lartë	I lartë	
Donatorët	I lartë	I lartë	

Institucionet akademike	I ulët	Mesatar	
Mediat	I ulët	Mesatar	

Forma që kemi prezantuar mund të përdoret në të gjitha komunat e Kosovës dhe është shumë e rëndësishëm për suksesin e gjithë procesit. Tabela mund të plotësohet dhe zgjerohet hap pas hapi gjatë gjithë procesit të hartimit të dokumentit.

VI. Përfundime

Komunat e Kosovës kanë një shans të veçantë për të kryer Vlersime Vullnetare Lokale (VVL) dhe për të integruar dokumentet e tyre strategjike, veçanërisht Planet Zhvillimore Komunale (PZHK) dhe planet zhvillimore sektoriale. VVL-të janë vlerësime vullnetare që shfaqin progresin e qeverisjes lokale në arritjen e objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm. Duke marrë pjesë në këto rishikime dhe duke inkorporuar dokumentet e tyre strategjike, Komunat e Kosovës mund të demonstrojnë qëndrueshmërinë e tyre ndaj zhvillimit të qëndrueshëm dhe të theksojnë avancimet e tyre në realizimin e objektivave të tyre. Kjo mund të tërheqë investime, të rrisë transparencën dhe të nxisë partneritete më të forta ndërmjet komunave dhe palëve të tjera të interesuara.

PZHK-të dhe planet zhvillimore sektoriale shërbejnë si plane për zhvillimin e komunave dhe sektorëve të veçantë brenda tyre, duke përcaktuar qëllimet, prioritetet dhe veprimet që duhen ndërmarrë për të arritur zhvillim të qëndrueshëm dhe për të përmirësuar mirëqenien e qytetarëve të tyre.

Një numër i konsiderueshëm i Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ), së bashku me synimet dhe treguesit e tyre, janë të lidhur drejtpërdrejt me kompetencat e institucioneve të nivelit lokal. Kjo paraqet një hapje për komunat në Kosovë për t'i përafuar plotësisht politikat e tyre me kornizën e OZHQ-ve. Duke vepruar kështu, këto komuna mund të forcojnë kontributet e tyre për zhvillimin e qëndrueshëm dhe të rrisin mirëqenien e qytetarëve të tyre. Përmes harmonizimit të politikave të tyre me kornizën e OZHQ-ve, komunat e Kosovës mund të krijojnë një qasje më gjithëpërfshirëse për arritjen e qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm, duke fituar gjithashtu qasje në burime dhe mbështetje nga palët e interesuara kombëtare dhe ndërkombëtare. Kjo gjithashtu paraqet një mundësi unike për komunat e Kosovës që të shfaqin përkushtimin e tyre për zhvillim të qëndrueshëm dhe të pozicionohen si liderë në rajon. Në përmbledhje, përafrimi i politikave lokale me kornizën e OZHQ-ve mund të krijojë një rrugë drejt zhvillimit të qëndrueshëm dhe të sigurojë përfitime për komunat dhe qytetarët e tyre.

Komunat e Kosovës posedojnë kapacitetet e nevojshme për të kryer Vlersimet Vullnetare Lokale (VVL), siç është demonstruar nga rasti i Vushtrrisë. Ky rast dëshmon se komunat në Kosovë mund të ndërmarrin me sukses VVL-të dhe të nxjerrin përfitime të konsiderueshme prej tyre. Duke kryer VVL-të, komunat mund të vlerësojnë progresin e tyre drejt arritjes së qëllimeve të zhvillimit të qëndrueshëm dhe të identifikojnë fushat ku duhet të përmirësohen. Kjo mund të ndihmojë në zhvillimin e politikave dhe programeve më efektive, duke rritur mirëqenien e qytetarëve të tyre. Rasti i Vushtrrisë ka treguar se VVL-të gjithashtu mund të promovojnë transparencën, llogaridhënien dhe qeverisjen e mirë në nivel lokal. Ai mund të forcojë angazhimin e qeverive lokale me qytetarët e tyre dhe palët e tjera të interesuara, duke çuar në një proces vendimmarrjeje më gjithëpërfshirës dhe pjesëmarrës.

Një nga sfidat më të rëndësishme në vlerësimin e politikave është çështja e mbivendosjes, dhe kjo mbetet një shqetësim aktual. Kosova, duke mos qenë ende anëtare e Kombeve të Bashkuara, nuk është e obliguar të raportojë për progresin e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ). Megjithatë, komunave u kërkohet të raportojnë për një sërë treguesish të performancës që përcaktojnë përshtatshmërinë e tyre për Grantin e Performancës në nivel qendror. Kjo rezulton në një mbivendosje me procesin e raportimit të

OZHQ-ve, që mund të çojë në konfuzion dhe punë shtesë për komunat. Si rezultat, VVL-të ndonjëherë mund të perceptohen si një barrë e panevojshme nga komunat.

Ndërsa VVL-të përfaqësojnë një hap vendimtar drejt arritjes së zhvillimit të qëndrueshëm në Kosovë, ka ende sfida që duhet të adresohen. Një nga sfidat më të mëdha është mungesa e financimit dhe kapaciteteve të duhura në nivel komunal për të mbledhur dhe analizuar të dhënat e nevojshme për të ushtruar me sukses VVL-të. Duke pasur parasysh burimet e kufizuara në dispozicion, komunat mund të kenë vështirësi për të zbatuar VVL-të në mënyrë efektive dhe për të harmonizuar politikatat e tyre me OZHQ-të.

V. Rekomandime

Në mënyrë që komunat e Kosovës të mund të hartojnë me sukses Vlersimet Vullnetare Lokale (VVL), është e rëndësishme që jo vetëm ato, por një sërë institucionesh të ndërmarrin reforma në mënyrë që të vendosin një sistem efektiv të hartimit të raporteve të VVL-së dhe të njëjtat të reflektojnë progres dhe të shërbejnë si një udhërrëfyes për vendimmarrjen e ardhshme.

Ne i kemi ndarë rekomandimet sipas institucioneve përgjegjëse dhe i kemi ndarë në rekomandime për Qeverinë, Këshillin për Zhvillim të Qëndrueshëm dhe Komunat.

Rekomandime për Këshillin për Zhvillim të Qëndrueshëm:

- Zhvillimi dhe zbatimi i një strategjie kombëtare gjithëpërfshirëse për zbatimin e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) për nivelin lokal në Kosovë – strategjia duhet të inkorporojë VVL-të.
- Nxitja e partneriteteve më të forta ndërmjet sektorit publik dhe privat për të promovuar zhvillimin e qëndrueshëm dhe për të siguruar një pjesëmarrje më të lartë të sektorit privat në ushtrimin e VVL-ve.
- Të angazhohen me komunat dhe Asociacionin e Komunave të Kosovës për të rritur kapacitetin e tyre për të harmonizuar politikat e tyre me kornizën e OZHQ-ve, veçanërisht duke ofruar dispozita kornizë për përfshirjen e VVL-ve në planet e veprimit.

Rekomandime për Qeverinë:

- Bazuar në sfidat rreth mbivendosjes në vlerësimin e politikave në Kosovë, rekomandohet që Treguesit e Performancës të rishikohen për të përfshirë Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ) dhe të bazohen në OZHQ. Duke përfshirë treguesit e OZHQ-ve në Treguesit e Performancës, komunat mund të raportojnë për të dy objektivat në të njëjtën kohë dhe të zvogëlojnë barrën e raportimit. Kjo do të çojë në një qasje më efikase dhe efektive për vlerësimin e politikave dhe do të sigurojë që komunat po punojnë drejt arritjes së OZHQ-ve duke përmbushur objektivat e tyre të performancës.
- Qeveria duhet të krijojë një fond të veçantë për të mbështetur komuntat në hartimin e VVL-ve.
- Qeveria duhet të ndryshojë Ligjin Nr. 04/L-036 për Statistikat Zyrtare në mënyrë që të fuqizojë rolin e komunave. Komunat duhet të jenë në gjendje të mbajnë zyrat e statistikave në mënyrë të tillë që procesi i mbledhjes dhe përdorimit të të dhënave për VVL-të të jetë efikas dhe i vazhdueshëm.
- Rritja e ndërgjegjësimit dhe angazhimit të publikut mbi rëndësinë e zhvillimit të qëndrueshëm dhe OZHQ-ve.

Rekomandime për komunat:

- Përpilimi i VVL-ve për të vlerësuar progresin drejt arritjes së OZHQ-ve dhe për të identifikuar fushat për përmirësim.
- Përafrimi i politikave me kuadrin e OZHQ dhe inkorporimi i treguesve të OZHQ-ve në Treguesit e Performancës për të përmirësuar proceset e raportimit.

- Nxitja e partneriteteve më të forta me palët e interesuara lokale, duke përfshirë organizatat e shoqërisë civile, akterët e sektorit privat dhe qytetarët, për të promovuar zhvillimin e qëndrueshëm.
- Prioritet i alokimit të burimeve drejt nismave të zhvillimit të qëndrueshëm, veçanërisht në zonat me nevojën më të madhe.
- Krijimi i një ekipi të dedikuar komunal për VVL-të. Ky ekip duhet të udhëhiqet nga një figurë politike e nivelit të lartë, e cila mund të sigurojë udhëheqjen dhe mbështetjen e nevojshme për të siguruar zbatimin efektiv të procesit të VVL-ve. Ekipi i VVL-ve duhet të përbëhet nga përfaqësues nga çdo departament brenda komunës, duke përfshirë përgjegjësit për çështjet sociale, ekonomike dhe mjedisore. Duke përfshirë të gjitha departamentet përkatëse, ekipi mund të sigurojë një qasje gjithëpërfshirëse ndaj zhvillimit të qëndrueshëm dhe të krijojë një ndjenjë të përbashkët pronësie për procesin VVL-ve.
- Përafrimi i plotë i PZHK-së me kornizën e OZHQ-ve në mënyrë që procesi i VVL-ve mund të përdoret për të vlerësuar njëkohësisht zbatimin e planit zhvillimor komunal. Kjo mund të bëhet duke u siguruar që objektivat e PZHK-së janë të përshtatura bazuar në 17 objektivat e OZHQ-ve në atë mënyrë që pjesa e parë e hartimit të VVL-së të shërbejë drejtpërdrejt për të përcjellë ecurinë e zbatimit të PZHK-së.
- Komunitet të trajnojnë nxënësit e shkollave të mesme, në baza vjetore, për mbledhjen e të dhënave në mënyrë që me angazhimin e tyre vullnetar të mund të mblidhen të dhëna në vazhdimësi.

Ky projekt financohet nga Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH në emër të Ministrisë Federale Gjermane për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim (BMZ).